

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1918 kl. 3 e. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående reformering av religionsundervisningen i skolorna.

Inom andra kammaren ha vid innevarande riksdag avgivits fyra motioner, samtliga åsyftande reformering i olika avseenden av religionsundervisningen i skolorna. Dessa motioner äro följande: *Motionerna.*

herr *Skölds m. fl.* motion nr 272, i vilken hemställes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning i syfte att ersätta den konfessionella religionsundervisningen vid våra skolor med en konfessionslös religionsundervisning;

herr *Hanssons* i Mora motion nr 273, i vilken hemställes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville helt avskaffa varje slags katekesundervisning i våra skolor och i stället låta införa en för barnåldern lämpad, levande och åskådlig undervisning i sedelära, vartill läroböcker böra anskaffas på samma sätt som läroböcker i andra skolämnen;

herr *Anderssons* i Fiskebäckskil motion nr 288, i vilken hemställes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om sådan förändring av kristendomsundervisningen i våra folkskolor, att det grundläggande för denna undervisning i stället för läxläsning av katekesen blir andaktsläsning av valda bibeltexter, sammanförda i lätt tillgängliga läseböcker för barn; och

herr *Kjellbergs* motion nr 292, i vilken hemställes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, under vilka förhållanden en för samtliga lärjungar obligatorisk, konfessionslös, religionshistorisk undervisning må införas vid folkskolorna och allmänna läroverken, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kan föranleda.

Utskottet har ansett dessa motioner vara av den natur, att de bort behandlas i samma utlåtande.

Här nedan lämnas en kort framställning av de fyra motionernas huvudsakliga innehåll.

Herr *Sköld m. fl.* framhålla i sin motion, att staten må ha rätt att tvinga medborgaren att tillägna sig ett visst kunskapsmått och att staten därför också må ha rätt att fordra en viss kunskap om ett så viktigt inslag i dess andliga kultur som kristendomen. Men staten har icke rätt att av medborgaren fordra en tro på det, som icke kan vetas. Staten må alltså ha rätt att fordra en viss religionskunskap men icke en viss religiositet i betydelse av bekännelse av den eller den religionen. Från dessa utgångspunkter komma motionärerna till slutsatsen, att den konfessionella religionsundervisningen representerar ett förnuftsvidrigt och olidligt tvång, mot vilket de resa kravet på en konfessionslös religionsundervisning.

Herr *Hansson* i Mora inleder sin motion med en kritik av katekesnämndens förslag, vilket han underkänner. Såsom dess minst tillfredsställande drag angives, att det står i strid med den teologi, som läres vid våra universitet, och som röjer mycket större frisinne än som förekommer vid undervisningen av folkskolebarnen. Allt vad katekes heter bör avskaffas. Enda möjligheten att tillgodose skolans, barnens, samvetenas krav är att bortse från trosläran och koncentrera undervisningen under de första skolåren på det, varom alla eller nästan alla människor äro eniga, nämligen sedeläran eller etiken. Läroböcker i detta ämne böra icke skapas av kommittéer utan av personligheter med etiskt sinne, pedagogisk blick och levande framställningsförmåga. Med avseende på denna etiska undervisnings innehåll kräver motionären, att den skall ha *Jesu* etik som främsta grundval.

Herr *Andersson* i Fiskebäckskil vänder sig inledningsvis mot det av katekesnämnden utarbetade förslaget, som enligt hans uppfattning icke fyller det av riksdagen uttalade önskemålet om en »efter barnålderns mottaglighet och behov» avpassad lärobok i kristendom. Motionären åberopar den motion, som vid 1915 års riksdag väcktes av herrar *Osc. Olsson*, *Klefbeck* och *Sandler*, vilka yrkade, att i kristendomsundervisningen inga läro- och läxböcker skulle användas, utan att denna undervisning skulle grundas på läsning av bibeln, ett yrkande som sedan utfördes till ett förslag att i stället för katekesen vid den grundläggande religionsundervisningen införa läseböcker, som upptoge valda bibeltexter. Han anser, att bibeln numera i mycket hög grad blivit undanskjuten och undanskymd av katekesen och uttrycker den önskan, att ett urval av bibelns innehåll måtte göras för att den skall kunna bliva lämpad till lärobok i folkskolan. Detta

urval måste företagas med ledning av den moderna bibelforskningen och med hänsyn till de olika delarnas historiska och religiöst-etiska värde samt till deras lämplighet att läsas av barn.

Herr *Kjellberg* hänvisar i sin motion till den kritik, som från olika håll framställts mot den gällande kristendomsundervisningen i våra skolor, och bemöter en del invändningar, som bruka göras mot kravet på en obligatorisk konfessionslös religionsundervisning, i vilket hans framställning utmynnar. Den nuvarande kristendomsundervisningen borde förläggas utanför det egentliga skolprogrammet. Det förnämsta är, att i skolans undervisning ges en god moralisk fostran. Denna bör dock icke upptagas som ett särskilt läroämne. Det gäller att å ena sidan ge de unga en solid religionskunskap och å andra sidan att ge dem en bärande idealitet.

Jämför man med varandra de önskemål, som kommit till uttryck i dessa fyra motioner, finner man, att samtliga motionärer vända sig mot den nuvarande dogmatiska undervisningen i kristendom. Herrar *Hansson* i Mora och *Andersson* i Fiskebäckskil framhålla särskilt, att katekesundervisningen bör avskaffas. Herrar *Sköld* och *Kjellberg* förorda en obligatorisk, konfessionslös religionsundervisning, herr *Hansson* i Mora önskar införande i skolorna av undervisning i sedelära och herr *Andersson* i Fiskebäckskil läseböcker med valda bibeltexter.

Med hänsyn till vad motionärerna i övrigt framhållit till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

Frågan om en reformering av kristendomsundervisningen har vid åtskilliga föregående tillfällen behandlats inom riksdagen.

Historik.

Vid 1903 års riksdag föreslogs i motion av herr *Byström*, att katekesens fjärde och femte huvudstycken skulle utgå ur kristendomsundervisningen i folkskolan. Vid samma riksdag yrkades av herr *G. Broomé*, som tillhörde den s. k. Waldenströmska riktningen, att andra artikeln i katekesen måtte göras till föremål för en omredigering. I anledning av dessa båda motioner framlades av herr *Berg* i Stockholm förslaget, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utfärda sådana föreskrifter rörande kristendomsundervisningen i folkskolorna, att denna undervisning i högre grad än hittills varit fallet måtte bli avpassad efter barnens mottaglighet och behov. På förslag av sitt första tillfälliga utskott beslöt andra kammaren att uttala sig för att skolrådet måtte även medgiva föräldrar, som omfattade annan kristen lärouppfattning än den evangeliskt-lutherska och själva drogo försorg om sina barns undervisning i den kristna tros- och sedeläran, rätt att för sina barn erhålla befrielse

1903 års riksdag.

från folkskolans undervisning i katekes, samt att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att den nu gällande katekesutvecklingen ersattes såsom lärobok i folkskolan med en ny, efter barnålderns mottaglighet och behov avpassad handledning i den kristna tros- och sedeläran. Första kammaren tillstyrkte endast senare delen av förslaget, och andra kammaren biträdde detta beslut.

1911 års riksdag.

Vid 1911 års riksdag väcktes av herr Kjellberg en motion, i vilken föreslogs, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, under vilka förhållanden religionskunskap må införas såsom ett för samtliga lärjungar obligatoriskt läroämne vid folkskolorna och allmänna läroverken samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda.

Andra kammarens första tillfälliga utskott, till vilket motionen hänvisades, avstyrkte bifall till densamma väsentligen på den grund, att utskottet ansåg det huvudsakliga syftet i motionen vara borttagandet från skolans schema av kristendomsundervisningen och dess ersättande med en objektiv historisk undervisning om religion i allmänhet. Motionen avslogs av andra kammaren efter en längre debatt med 147 röster mot 48, vilka senare tillföll det i motionens syfte framställda yrkandet.

1915 års riksdag.

År 1915 hemställdes i en av herr Sterne i andra kammaren avgiven motion nr 156, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta sådana bestämmelser i den nya normalplanen för folkskolan, att undervisningen i kristendom måtte komma att helt grunda sig på läsning av bibeln eller i särskilda läroböcker sammanförda bibeltexter utan användande av dogmatiska utläggningar i form av läro- och läxböcker, samt att den härigenom från kristendomsundervisningen inbesparade tiden på folkskolans läsplan användes till utökande av den historiska kursen i folkskolan på sätt som i motiveringen antytts.

Andra kammarens första tillfälliga utskott avstyrkte bifall till motionen, emedan utskottet ansåg, att motionärens förslag icke var ägnat att bereda det skydd för den enskildes samvetsfrihet, som framför allt åsyftats, och dessutom fann sig sakna anledning att i frågans dåvarande läge angiva något direktiv för dess lösning, alldenstund folkundervisningskommitténs förslag till kristendomsundervisningens ordnande icke slutgiltigt behandlats varken av folkskolöverstyrelsen eller övriga vederbörande myndigheter.

Vid utlåtandet var fogad en längre reservation, avgiven av herr

Helger m. fl., vari yrkades bifall till det huvudsakliga innehållet i motionärens hemställan. I denna reservation skisserades ett program för kristendomsundervisningen i folkskolan på följande sätt:

Så långt ifrån att endast den dogmatiska undervisningen förmår bibringa barnen en verklig kunskap, vinnes detta mål bättre och säkrare genom en rent historisk framställning, i vilken religiöst och etiskt upphöjda personligheter från olika tider få i sina ord och gärningar träda fram för de unga. Jesu böner, tal, liknelser och handlingar äro sådana, att man gott kan låta dem själva tala till barnen, utan vidlyftigt sönderplockande eller långa utläggningar. Härmed är naturligtvis icke sagt, att barnen skola lämnas utan kännedom om grunddragen i kyrkans trosbekännelse. Men denna kunskap får icke inpräntas på sådant sätt, att barnen måste göra denna bekännelse till sin egen eller råka i samvetsnöd, emedan de icke lyckas detta, utan bekännelse-skrifterna måste insättas i sitt historiska sammanhang och framställas såsom uttryck för den religiösa uppfattningen hos dem, som antagit dessa skrifter. Vad speciellt Luthers lilla katekes beträffar, så finnas ju textorden till denna i bibeln och äro intagna i den av folkundervisningskommittén föreslagna textboken, undantagandes den apostoliska bekännelsen. Denna torde då böra läsas i sammanhang med den första kristna kyrkans historia och som sammanfattning av den religiösa uppfattningen på den tiden. Likaledes kan Luthers lilla katekes i övrigt i korta drag genomgås vid redogörelsen för Luthers liv och verksamhet. Något innötande av denna läroboks långa förklaringar bör naturligtvis icke förekomma. Enkla drag ur andra religioners historia böra meddelas i den mån och till det omfång, som barnens fattningsförmåga och folkskolans strängt begränsade tid medgiva.

Herr Helgers reservation bifölls i andra kammaren efter en längre överläggning med 92 röster mot 63. Första kammaren beslöt emellertid avslå det yrkande, som framställdes i herr Sternes motion, varigenom frågan denna gång förfallit.

I ett par artiklar, införda i Stockholms-Tidningen den 19, 20 och 22 april i år, har ärkebiskop Nathan Söderblom uttalat sig med anledning av årets motioner i religionsundervisningsfrågan. Sitt eget program i detta ämne angiver han så: Barnen skola komma i beröring med religionens, enkannerligen kristendomens stora gestalter, liv och lära. Denna undervisning måste vara historisk. Redan den tidiga åldern bör få lära sig: det har Moses sagt, det har Frälsaren sagt, det har Paulus sagt, det har Luther sagt.

Uttalande av
ärkebiskop
Söderblom.

Beträffande undervisningen i trosläran har ärkebiskopen endast lämnat mycket allmänt hållna antydningar. Han framhåller visserligen å ena sidan, att vi kunna »icke avvara en sammanfattande lärobok om kristendomens livsideal, tron och bönen», men å andra sidan underkänner han det framlagda katekesförslaget eller anser det åtminstone icke innebära en lösning av frågan, utan hoppas, att en revision skall giva bättre resultat.

Han synes sålunda anse, att vi för närvarande icke äga en tillfredsställande lärobok i trosläran på det stadium, för vilket katekesen närmast är avsedd.

Vad undervisningen i sedelära beträffar framhåller ärkebiskopen, att det vore att göra undervisningen både fattigare och mindre sammanhängande, om kunskap i religion åtskildes från kunskap i moral, vilken han i likhet med herr Hansson i Mora anser böra grundas på Jesu etik.

Med avseende på invändningarna mot en historisk kristendomsundervisning skriver ärkebiskopen:

»Kanske invändes från ett annat håll, att en historisk undervisning icke blir tillräckligt effektiv, eller att den på något vis sviker kristendomens ställning och uppgift i vårt folk. Jag svarar även här med en hänvisning till vår evangeliska uppfattning av religionen och människan. Ingen kan tvingas till tro. En blott utifrån pålagd eller påtvingad lära saknar enligt Skriften och vår bekännelse religiöst värde. Och en aldrig så välment iver att hos barnen utan urskillning inpränta både det ena och det andra av biblisk och kyrklig tradition kan, såsom erfarenheten nogsam visat, hava en ödesdiger verkan i rak motsats mot den avsedda. Det ligger sanning i vad en motion säger: 'Vad skolundervisningen meddelat som absolut sanning, förlorar snart nog för det stora flertalet det absolutas prägel, och ett förakt för ett undervisningssystem, som metodiskt undanhåller lärjungarna, att en mängd av de så kallade absoluta sanningarna redan underkänts av den teologiska forskningen själv, blir det kvarstående intrycket'».

Det ligger häri sålunda från ärkebiskopens sida ett öppet erkännande av, vad han själv benämner »religionens kris», och ett betonande av det historiska momentets vikt och betydelse.

Utskottet.

De framburna motionerna gruppera sig på två motsatta principiella linjer. Vi ha å ena sidan herrar Kjellbergs och Skölds motioner, som kräva *konfessionslös* religionsundervisning, och å andra sidan herrar Hanssons i Mora och Anderssons i Fiskebäckskil, som kräva en *reformerad konfessionell* religionsundervisning.

Med *konfessionslös* religionsundervisning menas i det följande en religionsundervisning, som endast fullföljer syftet att meddela kunskap om den religion, undervisningen avser. Med *konfessionell* religionsundervisning menas en religionsundervisning, som jämte syftet att meddela kunskap om den religion, undervisningen avser, jämväl fullföljer syftet att göra denna religion till lärjungarnas egen.

Av de två förstnämnda är herr Skölds motion mest konsekvent i sitt krav på den konfessionslösa religionsundervisningen: Religionsundervis-

ningen skall uteslutande avse att bibringa *kunskap om religion*, icke att bibringa *religiös tro eller övertygelse*. Herr Kjellbergs motion bryter här i viss mån den konfessionslösa religionsundervisningens princip, i det att den tillägger religionsundervisningen även uppgiften att utgöra en etisk fostran. Skall *religionsundervisningen* åsyfta en *etisk* fostran, är det etiska momentets religiösa betoning tydligen förutsatt. Därmed utplånas gränsen mellan etisk och religiös fostran och därmed bryter en så beskaffad undervisning den strängt konfessionslösa religionsundervisningens principiella ram.

Av de två senare motionerna är herr Hanssons i Mora motion konfessionellt dogmatisk, i det att den utmynnar i kravet på en *lärobok i en etik »med Jesu etik som främsta grundval»*. Då Jesu etik är invävd med och alltigenom uppbyggen och särpräglad av hans religiösa åskådning, måste en undervisning *i* en sådan etik jämväl bli en undervisning *i* och icke endast *om* Jesu religion och därmed en konfessionell religionsundervisning. Herr Anderssons i Fiskebäckskil motion kräver en *konfessionell* religionsundervisning såtillvida, som denna undervisning skall avse att religiöst fostra lärjungarna, och en *dogmfri* religionsundervisning såtillvida, som inhämtandet av lärosatser skall ersättas med uppbyggelseläsning av bibeln.

Gemensamt för båda grupperna av motioner är, att de förutsätta, att den förordade undervisningen skall vara *obligatorisk*.

Tvivalsutan återspegla dessa olika reformlinjer de huvudsakliga problemställningarna inom den alltmera brännande diskussionen om vår religionsundervisning. I kort sammanfattning torde de hithörande frågorna kunna formuleras sålunda:

- 1) Skall religionsundervisningen vara konfessionslös eller konfessionell?
- 2) Därest den är konfessionslös, huru skall den då förhålla sig
 - a) till moralundervisningen?
 - b) till andra religioner än statsreligionen?
- 3) Därest den är konfessionell, skall den då vara
 - a) dogmatisk?
 - b) dogmfri?
 - c) *även historisk?*
 och huru skall den förhålla sig till
 - d) andra religioner än statsreligionen?
 - e) den teologiska forskningen?
- 4) Skall religionsundervisningen vara obligatorisk
 - a) om den är konfessionslös?
 - b) om den är konfessionell?

I herr Skölds motion finnas angivna de svårigheter, en konfessionell religionsundervisning vållar. Den religiösa och irreligiösa individualismen

hos föräldrar, målsmän och lärare känner sig trädd för nära, där det konfessionella innehållet i en dylik undervisning strider mot deras personliga övertygelse. I samma mån den bekännelsens enhet, som är varje statsreligions förutsättning, brytes sönder, skärpas uppenbarligen svårigheterna och konflikterna i detta avseende.

Beträffande den konfessionslösa religionsundervisningen åter inställa sig följande svårigheter: Den kommer i principiell motsägelse till ordningen med en statsreligion. Auktoriserar nämligen staten en viss religion, så kan en konfessionslös religionsundervisning icke motsägelsefritt upprätthållas i statens skolor. Religionsundervisningsproblemet sammanflätas här med statskyrkoproblemet och därmed med religionsfrihetsproblemet överhuvud. Frågan om *moralundervisningens* ställning aktualiseras. Skall den — därest den anses erforderlig — knytas till religionsundervisningen eller någon annan undervisning, eller skall den göras till en fristående undervisning?

Även frågan om den konfessionslösa religionsundervisningens ställning till andra religioner än statsreligionen torde ge anledning till betydande meningsskiljaktigheter. Hr Sköld synes emellertid träffa det rätta, när han betonar, att kristendomen själfvallet här bör bli undervisningens huvudföremål, enär den är representativ för det religiösa inslaget i den nationella kultur, varom skolans undervisning har att ge nödig kunskap. Det torde till denna synpunkt kunna fogas, att kristendomen i högre grad än någon annan religion utgör en kunskapskälla för studiet av religionen över huvud. Ingen annan religion har i tillnärmelsevis sådan omfattning som kristendomen med sig assimilerat de mångskiftande livsåskådningar, med vilka den redan från sitt framträdande kommit i kontakt. Den har därigenom i viss mån blivit en brännpunkt för västerlandets idéliv ända från antiken till nu och ger därför en utomordentligt allsidig representation åt den religiösa kulturen i dess historiska utgestaltung. Ur ren kunskapssynpunkt ger därför ett historiskt lagt studium av kristendomen den bästa inblicken i vår odlings religiösa liv.

Redan i katekesfrågans öde ligger ett värtaligt vittnesbörd om den svårighet, vår konfessionella religionsundervisning arbetar med, i vad det gäller frågan om *dogmatikens* ställning. Katekesnämndens förslag har påfallande enstämmigt underkänts, och ännu är sålunda riksdagsskrivelsen av år 1903 icke tillfredsställande effektuerad. Här torde problemet djupast icke vara endast frågan om den *bästa* läroboken, utan även frågan, huruvida en lärobok över huvud skall bibehållas. Så inställd kan frågan förvisso besvaras med goda skäl både för och mot. För en lärobok talar

det på undervisningen ställde kravet att även ge kunskap. *Mot* en lärobok tala de skäl, som anförts i herr Anderssons i Fiskebäckskil motion.

Kravet på att vår konfessionella religionsundervisning skall bli mera *historiskt* betonad synes numera omfattas med allt större enhällighet av den konfessionella religionsundervisningens egna anhängare. Sålunda skriver ärkebiskopen:

»Denna undervisning måste vara *historisk*. Det ligger i kristendomens eget väsen, tillhör sålunda vår bekännelse. Ty kristendomen har icke kommit in i världen såsom en lärobyggnad eller ett tidlöst system, utan såsom en lång och dramatiskhistorisk process.»

Det torde också vara ställt utom varje tvivel, att en reform i denna riktning skulle betyda ett framsteg och medföra en större vidsynthet inför de religiösa spörsmålen. Att den historiska inriktningen härvidlag med fördel kunde förbindas med ett jämförande hänsynstagande till även utomkristna religioner, torde också böra erkännas.

Vad som framför allt under särskilt de senaste decennierna bragt vår konfessionella religionsundervisning i en svår situation, är den allmänna kris, som hela den protestantiska kyrkan genomgått i och med den moderna teologiens uppblomstring och segerrika frammarsch.

Ärkebiskopen skriver om denna kris bl. a.: »Vi stå här inför ett svårt problem. Det yttrades på reformationens fjärde jubileum i Uppsala domkyrka, att kyrkan gärna låtsar att den revolution ej skett, som består i världsbildens förändring. För dem som fått den gamla världsbilden sprängd ter sig åtskilligt i gängse lärosätt som mytologi och skolastik, ägnade att fördölja, icke uttrycka Guds vilja och löften. Det skall oförbehållsamt erkännas, att den vetenskapliga teologiens arbete ännu ej kunnat som sig bör tillgodogöras i skolans undervisning.»

Det säger sig dock självt, att skolundervisningen i kristendom i längden icke kan undgå att röna inflytande av den teologiska forskningens resultat. Lika litet som något annat av skolans undervisningsämnen utan att med fog utsätta sig för anmärkningen att i sin läggning icke fylla måttet kan isolera sig från hänsyn till forskningens nyvunna resultat, lika litet kan kristendomsundervisningen utan att komma i ohjälplig konflikt uraktlåta att räkna med den teologiska vetenskapens landvinningar. Å andra sidan är det förklarligt, att de många, som stå i frontställning mot den teologiska forskningen och betrakta den som en för troslivet nedbrytande faktor, icke utan allvarliga bekymmer göra sig förtrogna med tanken på att skolans kristendomsundervisning skall stå i kontakt med denna forskning på samma sätt som övriga skolämnen stå i kontakt med den forskning, som

bedrifves inom deras respektive områden. Om en grupp av sådana personer skriver ärkebiskopen bl. a.:

»Bland de präster och lärare, som djupt och varaktigt påverka ungdomen med sin fromhet och undervisning, känner jag åtskilliga, som stå mycket främmande för teologiens framsteg, kanske misstänka allt vad 'bibelkritik' och annan forskning heter. Med all respekt och varm tacksamhet för slika män anser jag det vara både orätt och obarmhärtigt att icke i tid vältra onödiga stötstenar ur de ungas väg och förhjälpa dem till att utan skymmande slöja läsa sin bibel, icke såsom ofelbart orakel utan som boken till människosjälens framför andra böcker.»

Här föreligger ett betydelsefullt problem, som likväl icke kan kringgå. Det *måste* lösas. Att en lösning av detta problem kräver en insiktsfullt och pedagogiskt förträffligt utarbetad lärobok, torde ligga i öppen dag. Det må därför påpekas, att man på den av herr Andersson i Fiskebäckskil förordade lärobokslösa linjen icke kan på ett tillfredsställande sätt komma till rätta med det betydelsefulla problemet. För dem, som — om också fasthållande vid den *konfessionella* kristendomsundervisningen — äro angelägna att själva kunskapsmeddelandet skall vara det bästa möjliga, har säkerligen uppgiften att motsägelstomt tillrättalägga förhållandet mellan den teologiska forskningen och skolans kristendomsundervisning alltmer blivit en förgrundsuppgift.

Med avseende på spørsmålet om religionsundervisningens *obligatoriska* karaktär torde meningarnas djupast liggande principiella brytningslinje vara att förbinda med frågan, om religionsundervisningen skall vara konfessionell eller ej. Det synes otvivelaktigt, att kravet på en solid medborgerlig religions*kunskap* icke utan allvarligt men kan eftergivnas. Med den roll, religionen spelar i nationens liv, är det uppenbart, att staten bör kräva en god religionskunskap. Men frågan kompliceras avsevärt, i samma mån religionsundervisningen icke är endast ett kunskapsmeddelande utan därjämte tar sikte på att till lärjungarnas egen göra den religion, varom kunskap meddelas. För de medborgare, vilkas övertygelse i religiösa frågor står i strid med statsreligionen, frammanar denna deras motstridiga övertygelse förklarligt nog en allt efter skiftande individuell läggning större eller mindre benägenhet att själva få ta hand om sina barns eller skyddslingars religionsundervisning. Att lösa dessa konflikter på så sätt, att man medger valfrihet beträffande religionsundervisningen, är lika litet välbetänt som att blunda för det faktiska samvetstvång, som här under omständigheter kan utövas. Det måste sökas en lösning, som utan kränkning av någons samvete likvisst bevarar religionsundervisningens obligatoriska karaktär. Är religionsundervisningen

konfessionslös, bereder återigen dess obligatoriska karaktär konflikter för dem, som i känslan av egen oförmåga att bibringa andra sin egen med statsreligionen sammanfallande religiösa övertygelse med oro se, att läggningen av skolans religionsundervisning icke syftar att göra deras barn eller skyddslingar till verkliga *bekännare* av statsreligionen.

Såsom av det anförda framgår, upprullar vår religionsundervisningsfråga ett flertal betydelsefulla och ytterst svårlösta problem. Utskottet betraktar det som en förtjänst hos de föreliggande motionerna att ha skärpt uppmärksamheten för dessa problem. Den allmänna och djupgående kris, som hela västerlandets kulturella liv alltjämt genomgår, har sin giltighet även för vår nation. Livsåskådningen byter om dräkt och formler, och vare sig den ikläder sig religiositetens eller irreligiositetens skepelse, har den anspråk på att bedömas efter graden av det allvar och den idealitet, som präglar densamma. En nations kultur behöver en underström av ideell syftning, av energisk orientering inåt och på djupet. Den behöver känna sig själv för att kunna vilja utöver sig själv. Den måste bli en kulturidealism, som kan fylla de tekniska formerna med en levande själ. Skolans fostran av det uppväxande släktet har därför ingen viktigare fråga än den, som berör daningen av de ungas uppfattning av det kulturproblem, vid vars fortgående lösning de skola varda medarbetare. Det första greppet om de bildbara barnasjälarna måste därför göras med hela den takt, hela det ansvar och hela den insiktsfullhet, som uppgiftens oerhörda betydelse kräver. Icke *facit* till kulturens stora problem, men *problemen* själva, vördnad inför det outgrundliga, eggelse till sanningssökande, kärlek till redbarheten, rättrådigheten, tapperheten och visheten — se där vad som vid sidan av det faktiska kunskapsstoffet måste givas de unga. Om allt detta skall ges *i* eller *utan* en viss religions dräkt, är här i grund och botten en andrahandsfråga. Huvudsaken är, att de unga få den vägledning, som räddar dem från ödet att från början förirra sig ut i öknen och varda andligen besittningslösa.

Utskottet har för sin del ansett, att tiden nu är mogen för en allvarlig prövning av vår religionsundervisningsfråga. Även i detta stycke kan utskottet återopa ärkebiskopen, som bl. a. skriver:

»Mången invaggar sig nog i den föreställningen, att det egentligen är bra som det är, och att tidens ondskas satt pennan i handen på dem som yrka på ändring. Det är ett farligt misstag. Mycket står på spel, om icke religionens, undervisningens och kyrkans målsmän i känsla av lägets allvar fördubbla sina ansträngningar och våga behjärtade åtgärder.»

Den prövning, som här måste ske, bör gälla frågan i hela dess vidd

och sålunda omfatta även moralpedagogiken. Prövningen, som bör anförtros åt personer med kunskap, fördomsfrihet, vidsynthet och pedagogisk erfarenhet, måste vidare vara förutsättningslös och ha till enda direktiv att söka ge sådana riktlinjer för skolans religions- och moralundervisning, att de konflikter av mångahanda slag, som den med sin nuvarande läggning vållar, måtte hävas. Utskottet önskar dock betona, att en sådan utredning ej får förhindra de reformer av kristendomsundervisningen, som i samband med utarbetandet av en ny normalplan för folkundervisningen kunna ifrågakomma.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om en efter tidens krav avpassad reformering av religionsundervisningen i skolorna samt för riksdagen framlägga de förslag, var- till en sådan utredning kan föranleda.

Stockholm den 3 maj 1918.

På utskottets vägnar:

ARTHUR ENGBERG.

I slutbehandlingen av förevarande ärende ha deltagit: herrar *Engberg, Berggren, Viklund* i Oviken, *Eklund, Söderberg, Svensson* i Eggelstad, *Swartling, Jungnell, Bergström* och *Månsson*.
